مرۆڤ و کۆیلە بوون ... ئاری زێندینی

مرۆڤ هەمیشە پرسیارگەلێکی هەبووە کە دواجار وەکو خەمێك خۆی نواندووە کە دواتر قسەوباس وخواسی جددیان لەسەر کراوە,بەسەدان بگرە هەزاران کتێب وتێکست و وتاریان لە سەر نووسراوە ئەم هەڵەش تائەم چرکە ساتەش هەر بەردەوامە چونکە لە خەمی مرۆڤ دەدوێت و رەنگە کۆتایی پێنێت. ئەوانەی ژیانیان بۆ وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانەی بەخت کردووە لە دواجار هەوڵەکانیان رۆڵی سەرەکی بینیوە لە ئاراستە کردنی کۆمەلگەو بەرزکردنەوەی ئاستی هۆشیاری ودەوڵەمەندکرنی کەلتووری نەتەوەکەیان,یەکێك لەو پرسیارانەی کە بە درێژایی مێژوو هەمیشە قسەوباسی زۆری لەسەرکراوە (ئازادی وکۆیلەیی مرۆڤ) لە هەرسەردەم وهەر کۆمەڵگەیەکدا تایبەتمەندی خۆیان هەبووە بەتایبەت ئەو داب و نەریتە کۆمەلایەتیانەی هەیە کە کەش وفەزایەکی ئارەزوومەندانە دەڕەخسێنێت کە بە کۆیلەبوون بگۆڕنەوە.

لێرەدا مەبەستی ئێمە ئەو فۆڕمە کۆیلەبوونە نییە کە سەردەمانێکی زوو هەبووە وەك (مرۆڤ کڕین و ئەسیری شەڕ) ئەوەی مەبەستمانە ئەوەیە کە پەیوەندی بە داب و نەریت و دۆخی کۆمەلایەتی کە هەوڵی دەستەمۆیی و بە کۆیلەکردنی ئینسانەکانیان داوە نیو ئەوەندە هەوڵی ئازادکردنیان نەداوە هەرچەند داب و نەریتی کۆمەلایەتی رۆلی
سەرەکی دەبینن لە دروستکردنی هاوپەیمانی کۆمەلایەتی بەلام زۆرجاریش دەبنە ئامرازێك بۆ سنووردارکردنی ئازادی مرۆڤ بەرەو کۆیلەبوونی دەبات واتە دەبێتە کۆیلەی دەستکردی خۆی!.

(جان جاك ڕۆسۆ),لە پەیمانی کۆمەلایەتی دەڵێ (مرۆڤ بە ئازادانە هاتووەتە دونیاوە بەلام بە کۆیلەیی دەژی) بەڵام خوێندنەوەی من لە دەرەوەی سیاقی (ڕۆسۆ) یە بەوەی وای دەبینم لە کۆمەلگەی ئێمەدا کۆمەلێك خوونەریتی کۆمەلایەتی هەن سنووری خۆیان تێپەڕاندووە بوون بە (بەهاونۆرم) بە قوڵی بەناخ و نەستمان ڕۆچوونە وایان کردووە ژیانی ئێمە پەیوەستبێت بە پابەندبوون وپەیڕەوکردنیان بەبێ ئەوەی پرسیاربکەین بۆ پەیڕەوی دەکەین وسوودوکەڵکیان چیە؟ بەرەو کوێمان دەبەن؟. باشی داب و نەریت ئەوەیە ناهێلن کۆمەڵگە تووشی داڕمان بێت شیرازەی خێزان بشیوێ بەلام تائەوکاتەی ئازادیەکانمان لە دەست نەدەین دەبێ پارێزگاریشیان لێبکەین. لە سەرەتا دەبێت ئەوە بزانین کە ئەم داب و نەریتە واقیعێکی کۆمەلایەتی وای دروستکردووە کە

ئینسانەکان وەکو کەرەستە مامەڵەیان لەگەڵ بکرێت بە مانایە مرۆڤەکان دەتوانن بوونی ئینسانی خۆیان بە مادەوماتێریالەوە بکڕنەوە مرۆڤەکان دەتوانن نرخ لەسەرخۆیان دابنێن بەبێ ئەوەی هەست بەوەش بکەن کە خەریکن ئینسانبوونی خۆیان دەخەنە بازاڕەوە.لێرەدا دەتوانین (دوو) نموونەی زیندوو بەرجەستە بهێنینەوە بۆ ئەم باسە وەکو:

یەکەم/ لەم سەردەمەداو بەتایبەتی لە کۆمەڵگەی کوردی ئەو فۆڕمەی کە (هاوسەرگیری) کە گەیشتۆتە لوتکەی درەوشانەوەی خۆی جگە لە بازاڕیکی گەرم و گوڕی فرۆشتنی مرۆڤ و کردنی ئینسانەکان بە شتوومەك و هیچی تر ! بەواتایەکیتر دەرخستنی دیوە دزێووناشرینەی ئەم داب ونەریتەی کە ڕەوایەتی بەم مامەڵە قێزەوەنە دەدات, لەژێر کاریگەری داب و نەریت خاتوونێك بە خۆشحالیەوە باس لەوە دەکات کە دوو کیلۆ زێڕی بە مێردەکەی کڕیوە وەك ئەوەی سەرکەوتنی گەورەی بە دەستهێنابێت غافڵ لەوەی بەهایی مرۆڤبوونی خۆی بە کانزا گۆریوەتەوەو دەپێوێت,نەگبەتیەکەش لەوەیە زۆر هەنە ببن بەو خاتوونە ! ئەم داب ونەریتە وادەکات خاتوونێکی تر بڵێت من لەوەندە زێڕە کەمتر ڕازی نابم بۆ هاوسەرگیری هەروەك حیزبەکان بە پارەوعەرزەو ئیمتیازات ئازادی خۆیان دەفرۆشنەوە.

دووەم / (حیزبەکان) کۆیلایەتی دەڕازێننەوە و ئینسانەکان دەکڕنەوە وەها بانگەشەی بۆ دەکەن تازووتر ئینسابوونی خۆیان بفرۆشنەوە دەبێت گلەییان لێبکرێت کەچوونەتە ناو ئەو مامەڵەی ئەو داب و نەریتە, بەو پێیەی ئەوەی هەوڵی بەکۆیلەبوونی ئەوانیتر دەدات خۆی پێشتر کۆیلە بووە خۆشحالین بەوەی کەدەتوانین کۆیلە بکڕین و دەمانکڕن.ئەو داب ونەریتە واپێناسەی ئازادی دەکات (ئازادی ئەوەیە کە زۆرترین داهاتت هەبێت وبەرزترین پلە وپایەت هەبێت خەڵکی بە گەورەوگرنگترت بزانن) بۆیە لە پێناوی ئەوانەی سەرەوە هەموو ڕێگەیەك دەگرنە بەر تاکو کار دەگاتە ئەوەی مرۆڤبوونی خۆیان بخەنە بازاڕەوەو بیفرۆشن لەو کاتەدا وا هەست دەکات ئازادی بە دەستهێناوە کەچی نازانێت بووەتە کۆیلەی عەیار یەك, بە داخەوەش بۆ ئەم داب و نەریتەش وا ڕۆچوەتە ناخمان رووبەرێکی گەورەی درووستکردووە بووەتە بەشێك لە شوناسمان, گومان دەکەم ریگەیەك پێدەزانم بۆ ئەوەی ئینسانبوونی خۆمان بە دەستبهێنینەوە ئەویش ئەوەیە کە ئازایەتی ئەوەمان هەبێت دان بە کۆیلەیەتی خۆمان بنێن نەوەك لە ترۆپکی کۆیلایەتیدا پێمان وابێت کە ئازادترین بوونەوەری سەر رووی زەوین .